

Zneužívání černobílé fotografie

Kryštof V. Novák
novakkr3@fa.cvut.cz

ČVUT - DIF

2021

"Dej to do černobílé, to pak vypadá umělečtěji."

- nejmenovaný člen ve Facebookové fotografické skupině "Street Report"

Černobílá fotografie - po více než sto let hlavní prostředek pro zachycení reality. Do jisté doby způsob vyjádření všech velikánů fotografie. Při dnešním masovém rozšíření digitální barevné fotografie možná v očích většiny zaostalá a pro "běžné použití" naprosto překonaná a mrtvá. V "uměleckém" světě však velmi využívána. Někdy se ale bohužel lze jen těžko zbavit dojmu, že až příliš využívána.

Pohled do populární on-line skupiny pro sdílení streetových fotografií "Street Report" odhaluje, že za poslední měsíc bylo ze 125 fotografií, nahraných uživateli z celé České republiky, jen 43 barevných [1]. V internetové galerii Megapixel je jedna čtvrtina všech fotografií černobílých [5]. To je obzvláště překvapivé číslo vzhledem k tomu, že tato databáze vznikla primárně pro recenze techniky a uměleckým fotografiím se tak věnuje jen její menší část.

Znamená to tedy, že umělecká fotografie je z velké části spjata s černobílou?

Černobílá má přece spoustu specifických předností - Může dopomoci ke sjednocení souboru fotografií (např. vítězný cyklus World Press Photo „Dostihy“ Romana Vondrouše), může zvýraznit dění v již tak silné scéně (např. reportážní fotografie Sebastiã Salgada). Může podtrhnout v podstatě záměrné technické nedokonalosti a tím napomoci k syrovosti fotografií (fotografie Antonína Kratochvíla). Díky její nedoslovnosti může spustit představivost diváka a tím způsobit ještě silnější zážitek (Např. „technicky nedokonalé“ vylodění v Normandii od Roberta Capy). Může "dodávat konkrétním tématům zcela jinou atmosféru než barva" [2]. Odstraněním rozptylujících barev můžeme zaměřit pozornost diváka ke tvarům a viditelnému příběhu (zdecimované krajiny Josefa Koudelky).

Všechny tyto výhody musí být ale uváděny se slovem "může." Samotné zčernobílení fotografie žádný z těchto efektů nezaručuje.

S tím bohužel souvisí několik problémů:

Spousta, zejména začínajících fotografů, vidí slavné (černobílé) snímky a zcela pochopitelně se jim snaží přiblížit. Často ale nepochopí, že černobílá není hlavním obsahem fotografie, je pouze pomocným prvkem. Inspirováno použitím černobílé za jasným účelem tak často bohužel vzniká i její zcela bezdůvodné a tím pádem bezduché užití.

V tom lepším případě omylem. V tom horším autoři (možná podvědomě) doufají, že obsah, který fotografie nemá, dotvoří divákova představivost vybuzená absencí barev.

Nedávno jsem narazil na zajímavou definici kýče: "*Kýč se má na první pohled líbit.*"

Rozhodně nechci tvrdit, že použitím černobílé fotografie vzniká vždy kýč. V současné době (sociálních sítí) je ale bohužel okamžité zaujetí diváka, pro velkou část lidí, právě jedna z nejdůležitějších vlastností fotografie. Žijeme obklopeni a zahlceni nekonečným informací. Jednou z možností, jak v tomto světě fungovat, je soustředit se do hloubky jen na omezený obsah. Druhou, rozšířenější (a to zejména) ve světě sociálních sítí, je zkusit stihnout všechno. Což také znamená věnovat většině věcí jen velmi krátkou chvíli.

Fotografie se tak musí líbit na první pohled. Víc času s ní stejně téměř nikdo nestráví. Bohužel.

Jak s tím souvisí černobílá?

Díky jejímu dnes v podstatě výhradnímu užití pro uměleckou fotografii ji nejsme zvyklí vídat na běžných, každodenních snímcích. Vnímá ji tedy běžný divák právě tak, jak říká úvodní citát?

Realitu také vidíme barevně a absence barev je pro nás tedy něco nevšedního. Mezi kvanty barevných, většinou dokumentačních fotografií, poté může první pohled na černobílou fotografii (spíše až podprahově) evokovat myšlenku "*Toto je umění.*" (Možná někdy mírněji "*Toto je něco netradičního.*")

Lidé zvyklí „čist“ černobílou fotografii jsou pravděpodobně k tomuto efektu imunní, "*Na černobílou fotografii bez obsahu se nedá dívat.*" – Jan Jirkovský [4]. Pro velkou část masového obecnstva, zejména na sociálních sítích, si troufám tvrdit ale právě popsany efekt spíše zafunguje.

Často viděným úkazem jsou poté fotografie z překrásně barevných míst ... v černobílé. Obsahem ani výtvarností nezajímavé fotografie ... v černobílé. Černobílé a někdy až depresivně působící portréty a profilové fotografie. Pro již zmíněné street fotografie je také z jakéhosi důvodu téměř standardem černobílá (Pravděpodobně z historických důvodů – díky nízké citlivosti barevných filmů a tím pádem jejich nevhodnosti k pohotovému fotografování). Vesměš tedy ne fotografie nutně špatné, ale takové, u kterých divák, pokud fotografii věnuje potřebný čas, jen marně hledá smysl odstranění barev. Často pak dochází k závěru, že černobílá měla fotografii jen ... ozvláštnit.

Aby nebyla tato krátká esej špatně pochopena – rozhodně si nemyslím, že černobílá fotografie nemá v dnešním světě místo. Nesmí být ale používána bezmyšlenkovitě. Je potřeba si uvědomit, že "*Fotografie nevzniká zvětšením v temné komoře.*" (H. C. Bresson) Přeneseně - Fotografie nevzniká úpravou ve fotoeditoru. Fotografie ale nevzniká ani ve fotoaparátu. Fotografie vzniká v hlavě fotografa. Fotografie vzniká myšlenkou. (Dobrá) Fotografie Je myšlenka.

Zdroje:

- [1] STREET REPORT: <https://www.facebook.com/groups/280115685820170/>
- [2] Barevný svět černobílé fotografie, Neoral Michal, https://cw.fel.cvut.cz/wiki/_media/courses/a7b33dif/sinlavy/neoramic_esej_dif.pdf
- [3] Černobílá fotografie: fenomén nebo přežitek, Volný Jan, https://cw.fel.cvut.cz/wiki/_media/courses/a7b33dif/sinlavy/volny_esej.pdf
- [4] „Když černobílá fotka nemá obsah, tak se na to koukat nedá.“ Rozhovor s Honzou Jirkovským, Nikonblog.cz <https://nikonblog.cz/kdyz-cernobila-fotka-nema-obsah-tak-se-na-to-koukat-neda-rozhovor-s-honzou-jirkovskym-o-street-fotografii-reportazi-a-dokumentu/>
- [5] Máte rádi černobílé fotografie? Mexapixel.cz <https://www.megapixel.cz/mate-radi-cernobile-fotografie-nefotte-cernobile>